

Egy este Kulcsár Kálmánnal

November végén, este fél hétkor túl sokat már nem lehetett látni az Ady-ligeti kertből és házból. Itt lakik Kulcsár Kálmán igazságügyi miniszter, a Hazafias Népfront elnöke. Legfeljebb csak annyi látható, hogy a kerítés még nincs kész, valamint az, hogy ebben az utcában nem ez az épület a legnagyobb. Tény: aki nem tudja, nem gondolhatja, hogy itt egy miniszter, mellesleg — vagy elsősorban? — egyetemi tanár, akadémikus lakik. Mégis, tekintettel arra, hogy ebben az országban — sajnálatos módon, de nem feltétlenül ok nélkül — a legtöbbször gyanús minden szebb, reprezentatívabb magánépület, nem csoda, hogy a magas, fekete hajjú, dekoratív megjelenésű hölgy, a miniszter felesége, aki az Államigazgatási Főiskolán alkotmányjogot oktat, elmeséli:

— Amikor a férjem miniszter lett, itt járt egy újságíró, és első dolga volt feljegyezni, hogy ez a ház nem azóta készült, amióta Kálmán bársonyszéket kapott. Mert, így mondta az újságíró, mit lehet tudni, ki mit mond...

Tény, ami tény: a lakás igen csak szép. Azonban nem az újjagdágok ízlése, hivalkodása

FOTÓK: STEFKA ÉVA

„Maradtam, aki voltam...”

Kulcsár Kálmán és felesége

látszik a jókora fogadószobán. Inkább az, hogy gazdája tudós, világlátott ember. Az afrikai faragványok, a könyvek, a dolgozószoba mind ezt erősítik.

Kulcsár Kálmán, ha nem is mondja, fáradt. Előttünk valamivel érkezett haza.

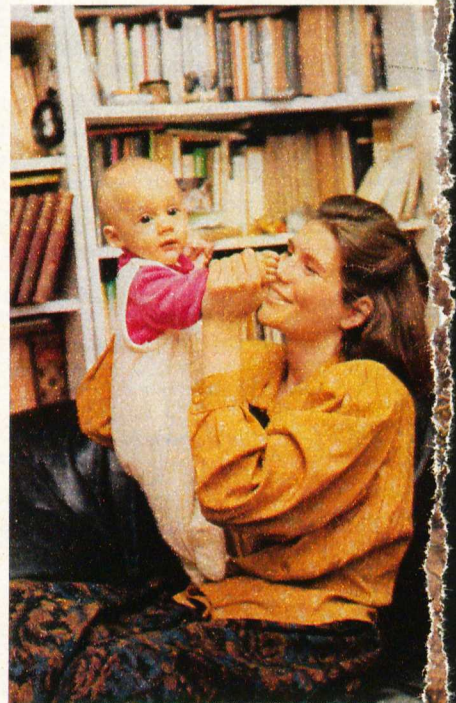
— Az egyetemen voltam — mondja —, mert a tanszékeket megtartottam.

A kérdésre: miként szólítsuk, miniszter úr avagy professzor úr — így felel:

— Ezt kérdezte a minisztériumban is a titkárnőm. Maradjunk csak a professzornál... Ezzel foglalkoztam...

A kisebbik lány, Tünde, 1989 nyarán

Annuska hét hónapos

Míg felesége kávéját, süteményt hoz, míg a vaku villog kolléganóm kezében, a fényképpel ellátott nyomtatott életrajzot böngészem. Íme a leglényegesebb adatok: Született: 1928. június 27-én, Erdőtelken, pedagógus családban. Középiskoláit Egerben, a ciszterci rend Szent Bernát Gimnáziumában végezte. Jogi tanulmányait 1950-ben fejezte be. Volt ügyész, igazságügyi tisztviselő, volt bíró. Az állam- és jogtudományok doktorává 1968-ban avatták; 1963 óta egyetemi oktató. A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Szociológiai Intézetét 1969-től 1983-ig vezette; az MTA rendes tagja 1982-ben lett az MTA főtítkárhelyettesévé 1983-ban választották, 1988. június 29. óta igazságügyi miniszter. A HNF elnökévé 1989. október 15-én választották meg.

Ez, persze; csak rövid életrajzi vázlat.

A részletekről beszéljen ő.

— Nemrég voltam Erdőtelken. Van ott egy jól működő tévesz, oda hívtak meg. Elmondtam nekik, hogy tíz évet töltöttem ott, ahol apámék kezdték pályájukat mint friss tanítók. Elmondtam: ha az utóbbi 40-50 évben nem tévedtem el, az annak az erős kötődésnek is köszönhető, amit Erdőtelken „tanultam” meg. A ciszterciák gimnáziuma kiváló iskola volt, ahol minden tanár egyúttal tárgy tudósának és kiváló embernek is bizonyult. A gimnázium most volt 300 éves; én mondhattam az ünnepi beszédet. Így fogalmaztam: „Két dolgot tanultam ebben a gimnáziumban. A toleranciát más vallásokkal, nézetekkel szemben, és azt, hogy a rációt az emberséggel kell párosítani.” A család az öt gyerekkel is ezt az indítást adta.

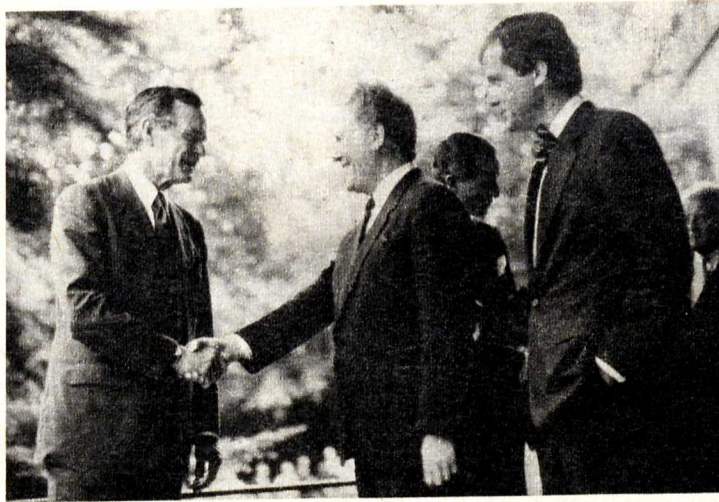
Némi szünet után újra a gimnáziumról beszél.

— Ebben az iskolában nem számított az osztálykülönbség. Járt velem Pallavicini öngróf és szegény parasztyerek. A tanárok sokat követeltek és sokat adtak... Latinul, franciául, németül tanultam. A földrajz, a történelem érdekelt elsősorban. Kína, Tibet, India. Jártam is mindegyikben... Ausztrálián kívül valamennyi földrészen voltam.

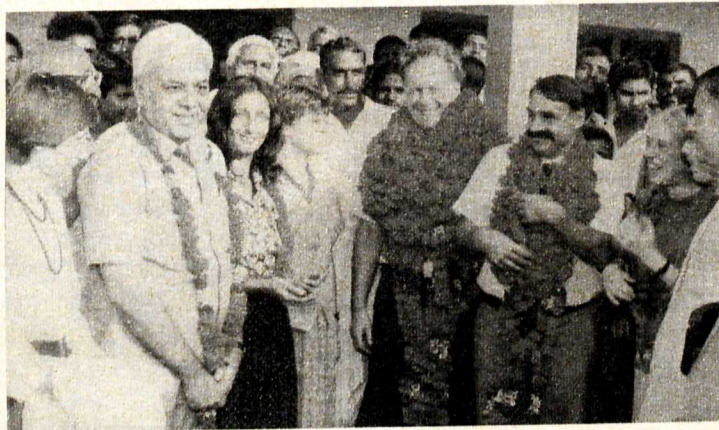
— *Hogyan lett végül jogász? Milyen pályát képzelt el magának?*

— Eufóriás hangulat uralkodott 1946-ban. Úgy tűnt, hogy itt minden lehet. Még nem volt a láthatáron, ami jött. Azt reméltük, kitárul a világ. Így joggal hittem, hogy érdeklődésemnek megfelelően, diplomáciai pályára léphetek. Be is iratkoztam a közgazdasági egyetemre, és egy évig jártam egy diplomáciai tanfolyamra is. De jöttek a változások, az elképzelt pályából semmi sem lett. Visszamentem Egerbe, a jogakadémiára, mert akkor még létezett. Jó intézmény volt, jó tanárokkal; itt ismerkedtem meg a szociológiával, a szociográfiával, a jogi népszokásokkal. Aztán 1949-ben megszűnt a jogakadémia, és így már Pesten dolgoztam.

A kezdetekhez tartozik, hogy 1950-ben már nem volt jó ajánlólevél Kulcsár Kálmán származása, és az sem számított jó pontnak, hogy 1947-ben, megannyi magyar fiattal egy-

Kézfogás George Bushsal. Mellettük Mark Palmer, az USA budapesti nagykövete

A felvételek Indiában készültek

temben, vasutat épített Jugoszláviában.

— Tulajdonképpen szerencsémnek mondhattam az akkori életrajzi pöttyöket. Mert amikor az igazságügyi szervezetbe kerültem, még a közelébe sem engedtek politikai ügyeknek. A Legfelsőbb Bíróság bírója voltam 1956-ban, de amikor '56 decemberében statáriumot hirdettek, beadtam a lemondásomat. Úgy éreztem, ez nem az a helyzet, amikor a lelkiismeretem szerint ítélezhetek, hiszen én mindig is a halálbüntetés ellen voltam...

A forradalom után 1960-ig az ELTE jogi karon volt kutató, de onnantól „ellenforradalmárként” menesztették. Ekkor a Jogtudományi Intézetbe került. Innét már egyenesebb, ha nem is konfliktusmentes a pályafutása. Kikerült Párizsba, majd az USA-ba. A Szociológiai Intézetet igazgatja, azután az MTA társadalomtudományi főtítkárhelyettese.

— Ehhez azért az is hozzátartozik — meséli —, hogy alighanem én voltam az egyetlen, akít a hivatalos jelölt ellen választottak magas akadémiai tisztségre. Később megkaptam a külkapcsolatok irányítását is. Ekkor vettem hasznát, hogy hadanában diplomatának készültem.

Oldalakat lehetne megtölteni azokkal a történetekkel (például Bős-Nagymaros históriájával), melyek arról szólnak, miként seprte le az asztalról a politika, sokszor maga Kádár János a tudományos véleményeket, ha azok ellentmondtak a legfelsőbb elhatározásoknak.

— Amikor egyszer, még 1983 előtt az eróműről adtuk véleményét, Szentágothay professzor azt mondta nekem: „Ide figyelj, te ne nyilatkozz ebben az ügyben, te még fiatal vagy, te még akármilyen lehetsz. Én — mondta — már idős vagyok, megtehetem...”

A további események ismereték.

— *Kulcsár Kálmán ma miniszter. És holnap? Talán köztársasági elnök.*

— Az elnökjelöltség nem egyik napról a másikra jött. Idestova másfél éve vagyok miniszter, sok jelentős törvényt kellett előterjeszennem. Rengeteg levelet kaptam és kapok: öt-hatszázat naponta. Ezek közt sok arról szól, milyen jó lenne, ha elvállalnám a köztársasági-elnök-jelöltséget. Ez a budapesti és a Csongrád Megyei HNF ülésén hivatalosan is felvetődött. A tévéhíradó harmadik kiadásában be is mondták... — teszi hozzá némi iróniával.

— *Végül is nem mondott nemet. Miért hajlandó a népszavazáskor a többi jelölttel vetélkedni?*

Rövid ideig gondolkodik. Ez már nem életrajz. Ez már politika.

— Úgy érzem, én is rendelkezem olyan tulajdonságokkal, amelyek a köztársasági elnöki feladatok ellátásához kívánatosak. Ide tartozik a politikai nyitottság. Nem szabad egyetlen párttal szemben sem elkötelezettnek lenni, hiszen feltehetőleg koalíciós kormányzás lesz. A kompromisszumok megteremtése, a tolerancia tehát nagyon nagy szerepet kell hogy kapjon. Fontos, hogy az

elnök megjelenítője legyen kisebbségi véleményeknek is. Tudomásul kell venni azt is, hogy a köztársasági elnök nem kormányoz! A kormány kormányoz! Szóval politikai bölcsesség igényeltek. De van egy másik tulajdonságcsokor is. Mivel a nemzetközi problémák nagyon előtérbe kerülnek, olyan ember kell erre a közjogi méltóságra, aki nem néhány napos utazásokból ismeri a világot, akinek nincs szüksége tolmácsra, mert nyelveket tud. Én — ne tűnjék szerénytelenségnek — a világ számos pontján töltöttem hosszabb időt Amerikától Afrikáig. Sok kultúrát ismerek. Indiában éppen úgy találkoztam az elnökkel, mint a paraszttal.

Újabb szünet, újabb szempontcsokor.

— A köztársasági elnök nagyon magas közjogi méltóság, de magas közjogi tisztviselő is. Ehhez ismerni kell a jogrendszereket, a politikatudományt, a társadalomtudományokat. Az ismereteket persze tanácsadókkal is lehet pótolni, ám a hozzáértés és a tanácsadás között akkora a különbség, mint a valahol való huzamosabb ottlét és az egyhetes látogatás között.

— *Ismeretes, hogy Kulcsár Kálmán azon miniszterek egyike, akik nem léptek be az MSZP-be. Többfelől hallani: ez mindössze politikai taktika volt részéről.*

— Nekem a pártról különálló véleményem van. Ismeretes: a szovjet minta következtében a párt önmagában lett értékke; nagyobb értékke, mint a nemzet, mint az ország. A párt misztikum lett. Holott a párt csak eszköz lehet egy politikai célhoz. Addig „használok” egy pártot, amíg az a politikai céljaimmal egybeesik. Tudott dolog, hogy ebben a térségben, aki valamit tenni akart, csak a pártban tehetett. Hatékonyan cselekedni csak így lehetett. Amikor én a hetvenes évek elején az MSZMP tagja lettem, azt hittem, hogy lesz reform. Így gondolkodtak mások is, és ha nem lett volna az a 40-50 értelmiségi a pártban, a reform még addig sem jutott volna, ameddig eljutott. Ma más a helyzet. Nincs a párt. Pártok vannak... És az én politikai elgondolásaimat egyik csoportosulás sem tudja kizárólagosan előmozdítani; ráadásul nem valamely párt, hanem a nemzet, az ország érdekeit kell képviselni. Nem lehet ideológiákhoz, pártokhoz kapcsolódni. Alapvetően nem az én nézeteim változtak: én maradtam, aki voltam...

Végül csendesebb vizekre evezünk. A két lányáról beszélgetünk, akik saját erejükkel jutottak be az egyetemre, hiszen egyiküket sem vették fel első nekifutásra. És az unokáról. Családi fotókat nézegetünk. Szó esik a karácsonyról is. Arról, hogy Kulcsár Kálmán nem szereti a rántott halat; hogy lesz azonban egy igazi, fantasztikus húsleves az ünnepen (ezek a feleség szavai). s lesz bobájka erdélyi módná, ami, kérem, azt jelenti, hogy téstája dióval és mákkal van megszórva, és mézzel megcsurgatva...

— Speldl —